

Sygn. akt II Ca 509/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 maja 2022 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu II Wydział Cywilny Odwoławczy

w następującym składzie:

Przewodniczący: sędzia Agnieszka Śliwa

po rozpoznaniu 11 maja 2022 r. w Poznaniu

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa E. B. i P. B.

przeciwko (...) sp. z o.o. z siedzibą w P.

o zapłatę

na skutek apelacji wniesionej przez powodów

od wyroku Sądu Rejonowego Poznań – Grunwald i Jeżyce w Poznaniu

z 17 stycznia 2022 r.

sygn. akt I C 1609/21

I. oddala apelację,

II. zasądza od każdego z powodów na rzecz pozwanego po 900 zł (dziewięćset złotych)
z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Agnieszka Śliwa

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 17 stycznia 2022 r. w sprawie I C 1609/21 Sąd Rejonowy Poznań – Grunwald i Jeżyce w Poznaniu oddalił powództwo E. B. i P. B. przeciwko (...) sp. z o.o. z siedzibą w P. o zapłatę na ich rzecz solidarnie (po rozszerzeniu żądania) 16.194,71 zł z ustawowymi odsetkami od 15 listopada 2012 r. do 31 grudnia 2015 r. i odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty z tytułu wynagrodzenia za bezumowne korzystanie w okresie od 17 listopada 2006 r. do 17 lipca 2013 r. z nieruchomości powodów o nr kw (...) (punkt 1.), w pozostałym zakresie powództwo oddalił zasądził od każdego z powodów na rzecz pozwanej po 1.435,25 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (punkt 2.), nakazał ściągnąć od każdego z powodów na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego Poznań – Grunwald i Jeżyce w Poznaniu po 5.309,57 zł tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych (punkt 3.), nakazał zwrócić pozwanej 4.326,50 zł tytułem niewykorzystanej zaliczki (punkt 4).

Apelację od powyższego wyroku wywiedli powodowie, zaskarżając go w całości oraz wnosząc o jego zmianę poprzez zasądzenie od pozwanej solidarnie na rzecz powodów 16.194,71 zł z ustawowymi odsetkami od 15 listopada 2012 r. do 31 grudnia 2015 r. i odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty, zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej kosztów postępowania przed sadem I instancji oraz instancją odwoławczą, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych dla obydwu instancji. Na wypadek oddalenia apelacji w zakresie

roszczenia głównego, skarżący wnieśli o nieobciążanie ich kosztami postępowania przed sądem I instancji w zakresie obowiązku zwrotu przez nich kosztów sporządzenia opinii biegłych.

Skarżący zarzucili:

1) naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na treść wydanego orzeczenia, tj. art. 233§1 k.p.c. poprzez przyjęcie, że z przedłożonych przez pozwaną dokumentów w postaci m.in. zarządzenia Ministra Przemysłu z 16 stycznia 1989 r., zarządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z 9 lipca 1993 r. czy aktu notarialnego z 30 czerwca 2007 r. Rep. A nr 8088/2007 wynika przeniesienie posiadania służebności przez kolejne podmioty na pozwanego: najpierw przez przedsiębiorstwo państwowe wykonujące władztwo w imieniu Skarbu Państwa, a następnie przez przedsiębiorstwa energetyczne realizujące to władztwo we własnym imieniu w sytuacji, gdy ze zgromadzonego materiału dowodowego nie wynika, by doszło do przeniesienia posiadania urządzeń energetycznych znajdujących się na działce powodów, a tym bardziej do przeniesienia posiadania służebności przesyłu,

a w konsekwencji

2) naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 176§1 k.c. w zw. z art. 292 i art. 305⁴ k.c. poprzez ich jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że doszło do przeniesienia posiadania służebności przesyłu przez Skarb Państwa na poprzednika prawnego pozwanego, a następnie na pozwanego, a w konsekwencji do zasiedzenia służebności przesyłu przez pozwanego,

w zakresie postanowienia kosztowego

3) naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na treść wydanego orzeczenia, tj. art. 102 k.p.c. poprzez brak jego zastosowania i w konsekwencji obciążenie powodów kosztami sporządzenia opinii biegłego, w sytuacji gdy opinie te zostały sporządzone celem wykazania wysokości roszczenia, jednak z uwagi na długotrwałą usprawiedliwioną nieobecność sędziego doszło do zmiany składu orzekającego i otworzenia rozprawy na nowo.

W **odpowiedzi na apelację** pozwana wniosła o jej oddalenie i o zasądzenie od powodów na rzecz pozwanej zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja powodów nie jest zasadna.

Niniejsza sprawa, z uwagi na treść art. 505¹§1 k.p.c. w zw. z art. 9 ust. 2 ustawy z 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw jest aktualnie rozpoznawana w postępowaniu uproszczonym. Skoro zatem w postępowaniu odwoławczym nie przeprowadzono postępowania dowodowego, to uzasadnienie wyroku sądu II instancji powinno zawierać jedynie wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa (art. 505¹³§2 k.p.c.). Nadto apelacja w postępowaniu uproszczonym ma charakter tzw. apelacji ograniczonej (niepełnej) i jej funkcją nie jest ponowne rozpoznanie sprawy in merito, jak w wypadku apelacji pełnej, lecz wyłącznie kontrola wyroku wydanego przez sąd I instancji. Sąd apelacyjny nie rozpoznaje powództwa (roszczenia), lecz tylko ocenia trafność zaskarżonego rozstrzygnięcia i to wyłącznie w ramach podniesionych w apelacji zarzutów, których granicami jest związany (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 31 stycznia 2008 r. - zasady prawnej III CZP 49/07, postanowienie Sądu Najwyższego z 26 lutego 2015 r., III CZ 7/15).

Mając to na uwadze należy wskazać, co następuje:

Ustalenia faktyczne Sądu I instancji są prawidłowe i Sąd Okręgowy na podstawie art. 382 k.p.c. w zw. z art. 13§2 k.p.c. je podziela. Skarżący ustaleń tych nie kwestionują, dokonując w rzeczywistości odmiennej oceny prawnej ustalonych zdarzeń i to wyłącznie w zakresie, w jakim dotyczą stwierdzenia, czy doszło do przeniesienia posiadania służebności.

Jak zauważył Sąd Najwyższy w postanowieniu z 17 lipca 2020 r. w sprawie IV CSK 53/20, w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalili się poglądy, że przedsiębiorstwa państwowe wykonywały posiadanie mogące doprowadzić do zasiedzenia służebności gruntowej, z tym zastrzeżeniem, że pod rządem art. 128 k.c. nabycie takiego prawa następowało do jednolitego funduszu własności państwowej. Stwierdzono również, że przedsiębiorca przesyłowy może zaliczyć posiadanie przez Skarb Państwa służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu, jeżeli jest następcą prawnym przedsiębiorstwa, a podczas biegu posiadania służebności nastąpiło jego przeniesienie na rzecz obecnie istniejącego przedsiębiorcy przesyłowego lub jego poprzednika. Uznano, że nie ma żadnych podstaw do przyjęcia, że posiadanie służebności przesyłowej przez przedsiębiorstwo państwowe przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej kodeks cywilny z 1989 r. nie było posiadaniem w rozumieniu art. 352 § 1 k.c. i nie mogło prowadzić do zasiedzenia. Stanowisko to obecnie uznaje się za tak oczywiste, że Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 17 grudnia 2010 r., III CZP 108/10 odmówił podjęcia uchwały dotyczącej zagadnienia dopuszczalności zaliczenia przez przedsiębiorcę przesyłowego okresu posiadania poprzednika prawnego będącego przedsiębiorstwem państwowym (por. m.in. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r., III CZP 76/15, z dnia 7 października 2008 r., III CZP 89/08, z dnia 26 października 2007 r., III CZP 30/07, z dnia 22 października 2009 r., III CZP 70/09, wyroki Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2006 r., V CSK 149/05, z dnia 8 czerwca 2005 r., V CK 680/04, z dnia 15 stycznia 2009 r., I CSK 333/07, postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2015 r., V CSK 26/14, z dnia 13 stycznia 2016 r., V CSK 224/15, z dnia 14 listopada 2012 r., II CSK 120/12, z dnia 17 grudnia 2008 r., I CSK 171/08, z dnia 12 stycznia 2012 r., IV CSK 183/11, z dnia 17 grudnia 2010 r., III CZP 108/10, z dnia 17 grudnia 2008 r., I CSK 171/08, z dnia 18 maja 2007 r., I CSK 64/07, i z dnia 20 stycznia 1993 r., III CRN 146/92).

Do przeniesienia posiadania, dla zachowania jego ciągłości, może dojść w każdy ze sposobów wskazanych w art. 348-351 k.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 października 2020 r. IV CSK 65/20). Natomiast zgodnie z art. 348 k.c. przeniesienie posiadania może nastąpić przez wydanie rzeczy, posiadanie jest, bowiem, stanem faktycznym, więc jego przekazanie nie wymaga innej czynności niż faktyczna (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 1999 r., I KKN 201/98, z dnia 13 kwietnia 2000 r., III KKN 859/99, z dnia 23 listopada 2004 r., III CK 382/03, i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2013 r., V CSK 269/12). Ciężar dowodu w zakresie wykazania, że doszło do przeniesienia posiadania spoczywa na przedsiębiorstwie. Skuteczność przeprowadzenia takiego dowodu, jako *questio facti* wymaga indywidualnej oceny sądu w każdym postępowaniu (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2006 r., I CSK 11/05, z dnia 18 maja 2007 r., I CSK 64/07, z dnia 10 lipca 2013 r., V CSK 320/12, z dnia 20 września 2013 r., II CSK 10/13, OSP 2015/2/17, z dnia 28 marca 2012 r., V CSK 181/11 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2011 r., V CSK 502/10, I C 2012, nr 10, s. 29, i z dnia 25 kwietnia 2014 r., II CSK 433/13).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono także, że przedsiębiorstwo państwowe, które przed wyodrębnieniem swojego majątku od Skarbu Państwa korzystało z urządzeń przesyłowych, z chwilą uwłaszczenia nabyło te urządzenia na własność (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2016 r., V CSK 510/15, z dnia 15 listopada 2016 r., III CSK 422/15, z dnia 16 lutego 2017 r., I CSK 155/16 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2017 r., II CSK 157/16). Do nabycia doszło z dniem 7 stycznia 1991 r., a podstawę nabycia stanowił art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych (Dz.U. z 1991 r. Nr 2, poz. 6), a nie art. 2 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz.U. Nr 79, poz. 464, ze zm.) (por. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna - z dnia 18 czerwca 1991 r., III CZP 38/91, uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2017 r., III CZP 101/16, oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2015 r., IV CSK 514/14). Wraz z następstwem prawnym kolejnych przedsiębiorców energetycznych przenoszone jest na nich posiadanie mienia poprzedników, w tym infrastruktury przesyłowej. Przeniesienie posiadania służebności przez poprzednika prawnego przedsiębiorstwa przesyłowego może nastąpić *per facta concludentia*, jako zdarzenie faktyczne, a wola posiadania – zostać zmanifestowana w wystarczający sposób, żeby uznać wystąpienie tej przesłanki po stronie przedsiębiorstwa. Zgodnie z art. 348 k.c., statuującym instytucję *traditio longa manu*, przeniesienie posiadania może nastąpić także przez wydanie dokumentów, które umożliwiają rozporządzanie rzeczą oraz środków, które dają faktyczną władzę nad

rzeczą i jest to jednoznaczne z wydaniem samej rzeczy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 2018 r., V CSK 61/18).

Zauważa się również, że do wykazania przeniesienia na uczestnika postępowania posiadania służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu nie jest konieczne udowodnienie przeniesienia przez jego poprzednika prawnego konkretnie oznaczonych urządzeń technicznych, lecz wykazanie, że urządzenia służące do przesyłu mediów w zakresie działalności przedsiębiorstwa przesyłowego, znajdujące się wewnątrz, na lub ponad gruntem, istniały w oznaczonym miejscu i były wykorzystywane do tego celu oraz że działanie to jest kontynuowane przez uczestnika. W przypadku linii energetycznej wystarczające jest wykazanie jej trwałego, niepodlegającego zmianom, przebiegu i lokalizacji na nieruchomości obciążonej. Natomiast nie ma istotnego znaczenia skład techniczny urządzeń przesyłowych i protokolarne potwierdzenie ich przekazania następcy (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25 lutego 2019 r., V ACa 220/18). Przy tym, jeśli zmienia się podmiot posiadający służebność, a dokonuje się to w drodze jego przekształcenia, to z perspektywy posiadania służebności jest to wciąż ten sam posiadacz, tyle że w innej postaci prawnej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 2019 r., V CSK 433/18, także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2016 r. V CSK 547/15).

Odnosząc powyższe uwagi do okoliczności niniejszej sprawy, stwierdzić trzeba, że wbrew zarzutowi skarżących, nie można odmówić pozwanej ani jej poprzednikom prawnym statusu posiadania przez nich służebności, skoro ustalono fakt władania urządzeniami energetycznymi (liniami energetycznymi i słupem energetycznym), które stanowią trwałe i widoczne urządzenia w rozumieniu art. 292 k.c., co było bezsporne. Wraz z następstwem prawnym kolejnych przedsiębiorców energetycznych, wynikającym ze złożonych w sprawie dokumentów (w tym wskazanych w treści zarzutów apelacji) przenoszone było na nich posiadanie mienia poprzedników, w tym infrastruktury przesyłowej. Przeniesienie to miało miejsce jako zdarzenie faktyczne, a wola posiadania została zmanifestowana w wystarczający sposób, żeby uznać wystąpienie tej przesłanki po stronie pozwanej. Urządzenia stanowiące przedmiot niniejszego postępowania bezsprzecznie istniały na nieruchomości stanowiącej obecnie własność powodów i były wykorzystywane do przesyłu energii już przed 1974 r., a działanie to jest kontynuowane przez pozwaną.

W tej sytuacji słusznie Sąd Rejonowy uznał, że między poprzednikami prawnymi pozwanej dochodziło do przeniesienia posiadania przedmiotowej służebności, prowadząc do nabycia służebności przez zasiedzenie, a ostatecznie do jej przeniesienia na pozwaną.

Istniały zatem przesłanki do doliczenia czasu posiadania poprzednika zgodnie z art. 176§1 k.c. Dodać trzeba, że wyjątek przewidziany w zd. 2 tego przepisu dotyczy tylko posiadania nieruchomości i sytuacji, gdy aktualny posiadacz sam pozostający w dobrej wierze, nabył posiadanie od posiadacza w złej wierze. W tych bowiem okolicznościach, gdy przynajmniej jedno nabycie posiadania w ciągu następstw posiadania nastąpiło w złej wierze, zastosowanie będzie miał trzydziestoletni okres zasiedzenia. Przepis ten ma na celu, aby uzyskanie posiadania przez obecnego posiadacza w dobrej wierze, doliczającego czas posiadania poprzedników, z których choćby jeden był w złej wierze, nie powodowało skrócenia czasu potrzebnego do zasiedzenia. Taka sytuacja nie miała natomiast miejsca w sprawie niniejszej, gdyż wszyscy posiadacze pozostawali w złej wierze (co nie jest obecnie kwestionowane). Tym samym zasiedzenie służebności mogło nastąpić, z uwagi ciąg następstw posiadaczy będących w złej wierze, przy uwzględnieniu czasu posiadania tych poprzedników wraz z upływem lat trzydziestu.

Podsumowując tę część rozważań – zarzuty naruszenia art. 233§1 k.p.c., jak i art. 176§1 k.c. w zw. z art. 292 i art. 305⁴ k.c. okazały się chybione.

Również zarzut naruszenia art. 102 k.p.c. okazał się chybiony. Przepis ten stanowi wyjątek od zasady odpowiedzialności za wynik procesu, przewidzianej art. 98 k.p.c. i jako taki, przy zastosowaniu w nim dodatkowo przesłanki „wypadków szczególnie uzasadnionych” nie może podlegać wykładni rozszerzającej. Zastosowanie art. 102 k.p.c. powinno być oceniane w całokształcie okoliczności, które by uzasadniały odstępstwo od podstawowych zasad decydujących o rozstrzygnięciu w przedmiocie kosztów procesu. Do kręgu tych okoliczności należy zaliczyć zarówno fakty związane z samym przebiegiem procesu (jak np. charakter żądania poddanego rozstrzygnięciu, jego znaczenie

dla strony, subiektywne przekonanie strony o zasadności roszczeń, przedawnienie), jak i fakty leżące na zewnątrz procesu (jak np. sytuację majątkową i życiową strony).

Skarżący jako uzasadnienie zastosowania art. 102 k.p.c. w zakresie wydatków na opinii biegłych odwołali się do tego, że zostały one sporządzone celem wykazania wysokości roszczenia, jednak z uwagi na długotrwałą usprawiedliwioną nieobecność sędziego doszło do zmiany składu orzekającego i otworzenia rozprawy na nowo. Nie jest to jednak okoliczność, która uzasadniałaby zastosowanie art. 102 k.p.c. Skarżący nie odwołali się ani do charakteru sprawy ani do swojej sytuacji majątkowej czy osobistej. Nie twierdzili i nie wykazali, aby sytuacja ta była takiego rodzaju, że obciążenie ich tymi kosztami pozostawałoby w kolizji z zasadami współżycia społecznego. Przy tym niniejsza sprawa nie miała szczególnego, skomplikowanego czy precedensowego charakteru.

Podsumowując, zaskarżony wyrok z przyczyn omówionych powyżej, odpowiada prawu, a w konsekwencji, na podstawie art. 385 k.p.c. apelację powodów należało oddalić.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z art. 105§1 zd. 1 k.p.c. i art. 391§1 k.p.c. oraz §2 pkt 5 w zw. z §10 ust. 1 pkt 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności radców prawnych. W związku z tym zasądzono od każdego z powodów na rzecz pozwanego po 900 zł z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Agnieszka Śliwa